

УДК 331.556.4

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2021-1.2>

П'ятковська О.Р.

кандидат економічних наук,  
заступниця директора Міжнародного інституту  
освіти, культури та зв'язків з діаспорою,  
Національний університет «Львівська політехніка»

## МІГРАЦІЯ З УКРАЇНИ ДО ПІВДЕННО-АФРИКАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ЯК МОЖЛИВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ

У статті на основі досліджень зарубіжних учених виявлено вплив української міграції до ПАР на зростання торгівлі товарами з України до Південної Африки, а також чинників, які це можуть зумовлювати. Розглянуто динаміку міграції з України до ПАР, а також експорт торів та послуг. Аналіз даних методом апроксимації із застосуванням програмного забезпечення CurveExpert дав змогу прослідкувати кореляційний зв'язок між динамікою міграції з України до ПАР та зростанням експорту: виявлено квадратичну залежність між ними з коефіцієнтом кореляції  $R = 0.9345$ . Проведений аналіз товарної структури експорту дав змогу пояснити причину такої залежності: експорт представлений переважно продуктами харчування, які користуються попитом, насамперед, серед українських мігрантів. Додатковим чинником, що може в подальшому стимулювати зростання торгівлі з України до ПАР, є підприємницька діяльність українських мігрантів у цій країні та їх велике зацікавлення у налагодженні торговельного обміну між країною походження та країною призначення.

**Ключові слова:** міграційні потоки, торговельне сальдо, товарна структура експорту, українські мігранти в ПАР, торгівля між Україною і ПАР.

## MIGRATION FROM UKRAINE TO THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA AS A POSSIBLE FACTOR IN THE TRADE DEVELOPMENT

Pyatkovska Oksana

Lviv Polytechnic National University

For the last decade external migration flows from Ukraine increased from 5.4 million (2010) to 5.9 million (2019) while, according to author's calculations, Ukrainian migration to Africa has tripled during the same period. Due to the war of the Russian Federation against Ukraine, and the corresponding changes in priorities in the international political arena, the development of trade and diversification of foreign economic partners have become crucially important for Ukraine. Many empirical non-Ukrainian studies prove the positive impact of international migration on trade between the country of origin and the destination of migrants. In this situation the issue of involving Ukrainian migrants in establishing economic cooperation between Ukraine and country of Ukrainian migrants' residence, especially in the trade sphere, is very actual. According to the UN migration data, in the beginning of 2020 the number of Ukrainian migrants among all African countries was the highest in the Republic of South Africa, making 6.7 thousand people. Therefore, the aim of the article is to identify the possible impact of Ukrainian migration to South Africa on the growth of trade in goods from Ukraine to South Africa, as well as the factors that may cause it. The author of the article considers the dynamics of migration from Ukraine to South Africa, as well as the dynamics of exports of goods and services for the period 2000–2019 years. Analysis of data by approximation using CurveExpert software allow to trace the correlation between the dynamics of migration from Ukraine to South Africa and export growth: a quadratic relationship with a correlation coefficient  $R = 0.9345$ . The ratio of the share of exports of goods and services from Ukraine to South Africa of the 2000–2019 period is analyzed, and a conclusion is made about the significant dominance of goods in the overall structure of exports. The analysis of the commodity structure of exports of goods allows to explain the reason for the positive impact of migration on it: predominance of food products, which are in great demand among Ukrainian migrants in South Africa. An additional factor that may further stimulate the growth of trade from Ukraine to South Africa is the entrepreneurial activity of Ukrainian migrants in this country and their great interest in establishing and promotion of trade exchanges between their country of origin and the country of destination.

**Keywords:** migration flows, trade balance, commodity structure of exports, Ukrainian migrants in South Africa, trade between Ukraine and South Africa.

**Постановка проблеми.** В умовах активізації глобальних торговельних зв'язків, а також у зв'язку з війною, яку розв'язала Російська Федерація проти України, та відповідних змін пріоритетів на міжнародній політичній арені розвиток торгівлі та диверсифікація зовнішньоекономічних партнерів для України стали ще більш актуальними. Ситуація ускладнена й

переважанням від'ємного сальдо у зовнішньому товарообороті, яке спостерігається впродовж більше ніж 20 років [1].

Як зазначено в Експортній стратегії України на 2017–2021 р., останні кілька років Україна концентрує свої зусилля на створенні сприятливих умов для торгівлі на ринках ЄС; питання про освоєння великих

потенційних ринків із високими показниками зростання (Азія, Африка) або найближчих ринків (країни СНД) ще не стоїть на порядку денному [2].

Загалом у континентальному розрізі зовнішнього експорту товарами країни Африки займають у середньому 9–10%, і за останні 10 років спостерігається зростання цієї частки з 5,9% у 2010 р. до 9,9% у 2019 р. [1].

Зважаючи на активізацію зовнішніх міграційних потоків з України у світі загалом (з 5,4 млн у 2010 р. до 5,9 млн у 2019 р.) та до країн Африки зокрема (за нашими розрахунками, з 2010 до 2019 р. кількість українських мігрантів в Африці зростає більше ніж утричі) [10], важливим постає питання залучення українських мігрантів до налагодження економічної співпраці між Україною та країною їх проживання, насамперед у торговельній сфері. Якщо розглядати Африканський континент загалом, то, згідно з даними ООН, станом на початок 2020 р. чисельність українських мігрантів з-поміж усіх країн була найвищою у Південно-Африканській Республіці – 6,7 тис осіб [10], тому у цій публікації ми зосередимося на міграційній активності українців до цієї країни та можливості залучення їх до розвитку торговельної співпраці між Україною та ПАР.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Активізація зарубіжних наукових досліджень позитивного впливу міжнародної міграції на забезпечення розвитку торговельного обміну між країнами – учасницями міграційного процесу розпочалася ще у 80-ті роки і активно продовжується й досі (див., наприклад, [5; 8]). Зокрема, деякі емпіричні дослідження доводять, що для країн – членів Організації економічного співробітництва та розвитку у 2000 р. один додатковий мігрант створював близько 2 700 дол. додаткової вартості в торгівлі [6]. Загалом мігранти з різних країн мають різний вплив на активізацію торговельних відносин між країнами. Так, наприклад, було доведено, що один додатковий мігрант із Сінгапуру має найбільший потенціал для розширення торгівлі: 29 359 дол. США в експорті та 47 708 дол. США в імпорті, натомість найменший вплив здійснюють мігранти з Філіппін: 6 дол. – в імпорті та 4 дол. США – в експорті [9].

Вагому роль в оцінці впливу мігрантів на фасилітацію торговельного обміну між двома країнами відіграють також рівень кваліфікації цих мігрантів та сфери

їхньої зайнятості. Так, зокрема, М. Алексинська та Дж. Пері виявили, що високоосвічені особи, що займаються бізнесом, є тими, хто найбільше сприяє експорту [4]. Інші ж доводять, що вплив мігрантів на торгівлю між країною походження та країною призначення залежить також від виду товару (продукції), що імпортується чи експортується [7].

**Постановка завдання.** Зважаючи на те, що подібних досліджень в українському науковому дискурсі практично не існує, а також беручи до уваги досвід, висновки та здобутки зарубіжних учених, метою нашого дослідження є виявлення впливу української міграції до ПАР на зростання торгівлі товарами з України до Південної Африки, а також чинників, які це можуть зумовлювати.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Згідно з офіційними статистичними даними, впродовж останніх двадцяти років зовнішня торгівля товарами між Україною та ПАР розвивається з певною хаотичністю. Щодо експорту, то ми спостерігаємо більш-менш його рівномірне зростання до 2010 р., різке поліпшення з 2010 до 2012 р. та поступове падіння обсягів експорту після 2014 р. (рис. 1).

Загалом станом на 2018 р. Україна вийшла приблизно на той рівень експорту до ПАР, який був у 2008 р., що свідчить про те, що протягом останніх 10 років, незважаючи на певне поліпшення ситуації у 2012–2013 рр., торгівля товарами між Україною та ПАР розвивається недостатньо. Негативним є й те, що протягом усього цього періоду за винятком 2002, 2012 та 2013 рр. спостерігається від'ємне сальдо торговельного балансу.

Трохи схожа ситуація у сфері торгівлі послугами між Україною та ПАР, за винятком лише того, що пік експорту припадає на 2008 р., після чого спостерігається поетапне падіння до 2012 р. та коливання (зростання-спадання) до 2018 р. (рис. 2). Позитивне сальдо торговельного балансу послугами за період із 2000 р. спостерігалось у 2005 р., 2009 р., 2016–2017 рр. та 2019 р.

Співставивши загалом дані динаміки чисельності українських мігрантів у ПАР, суми експорту товарів і послуг з України до аналізованої країни, помітимо, що після 2000 р. динамічне зростання міграції супроводжується зростанням експорту за винятком 2019 р. (рис. 3).

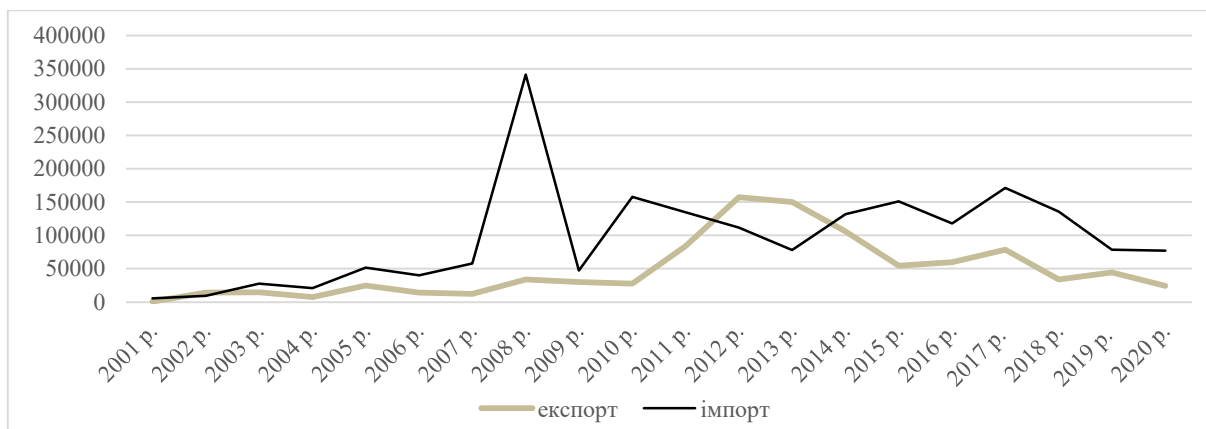


Рис. 1. Динаміка торгівлі товарами між Україною та ПАР, тис. дол. США, 2001–2020 (січень-листопад) рр.

Джерело: складено за [1]

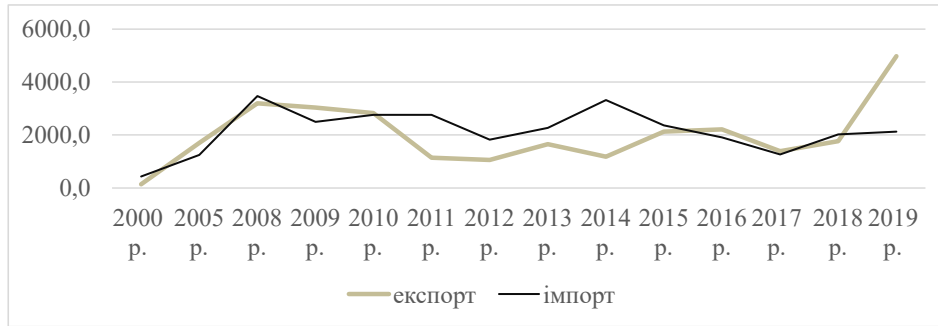


Рис. 2. Динаміка торгівлі послугами між Україною та ПАР, тис дол. США, 2008–2019 рр.

Джерело: складено за [1]

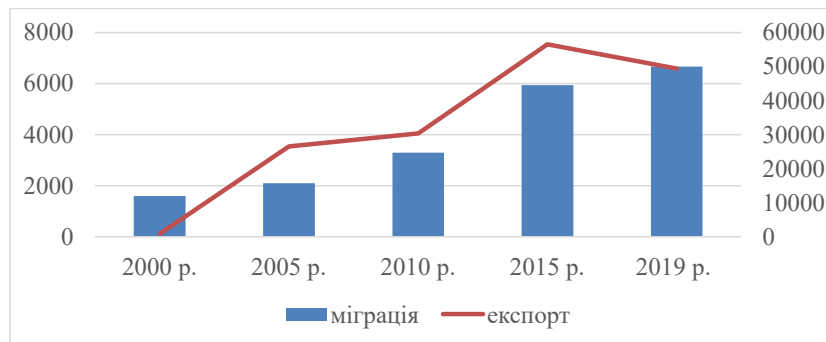


Рис. 3. Динаміка чисельності українських мігрантів у ПАР (кількість осіб), суми експорту товарів та послуг (тис дол. США), 2000–2019 рр.

Джерело: складено за [1; 10]

Проаналізувавши ці дані методом апроксимації із застосуванням програмного забезпечення CurveExpert, де X (Asis) – кількість українських мігрантів у ПАР, Y (Asis) – експорт товарів та послуг з України до ПАР, аналізований період 2000–2019 рр. (рис. 4), ми виявили

квадратичну залежність між ними з високим коефіцієнтом кореляції  $R = 0.9345$ .

Зважаючи на незначні показники питомої ваги послуг у торгівлі між Україною та ПАР (табл. 1), у межах цієї публікації ми зосередимо основну увагу лише на поставці товарів з України до Південної Африки.

Як було зазначено, емпіричні дослідження в інших країнах доводять, що вплив міграції на експорт товарів залежить від виду експортованої продукції [7], а також від кваліфікації мігрантів та їхньої схильності до започаткування і розвитку бізнесу [4]. Тому розглянемо детальніше товарну структуру зовнішньої торгівлі України з Південно-Африканською Республікою, вибравши товари, чистий експорт яких був додатним у 2019 р., та розрахуємо їхню питому вагу у загальному експорті протягом аналізованого року (табл. 2).

Таким чином, ураховуючи питому вагу деяких товарів у загальному експорті з України до Південної Африки (табл. 2), основними товарами, які Україна експортує до ПАР, є зернові культури, жири та олії тваринного і рослинного походження, молоко та молочні продукти, а також продукція борошномельно-круп'яної промисловості. Якщо проаналізувати динаміку експорту цих вибраних товарів за останні десять років, можна помітити, що цифри істотно коли-

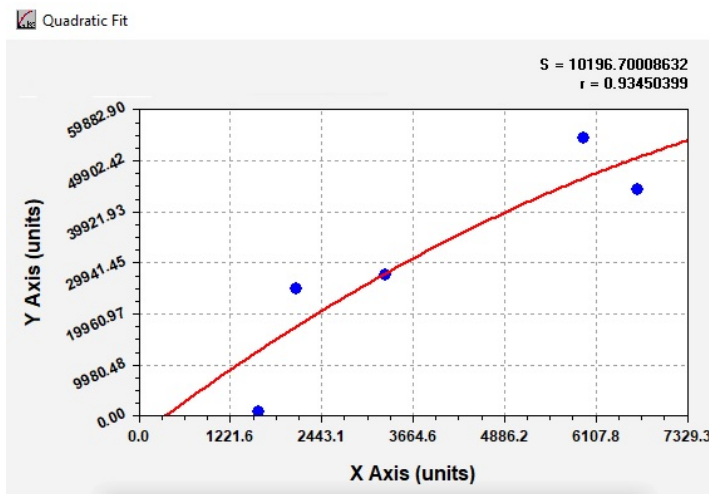


Рис. 4. Графічне зображення функціональної залежності Y (Asis) – експорту товарів та послуг з України до ПАР від X (Asis) – кількості українських мігрантів у ПАР (період аналізу – 2000–2019 рр.)

Таблиця 1

## Динаміка експорту товарів та послуг з України до ПАР, 2000–2019 рр.

Вид експорту	Роки				
	2000	2005	2010	2015	2019
<b>Товари</b>					
(тис дол. США)	762,64	24842,32	27550,9	54439,8	44412,8
%	84,9	93,6	90,7	96,2	89,9
<b>Послуги</b>					
(тис дол. США)	135,2	1702,9	2831,5	2123,2	4978,3
%	15,1	6,4	9,3	3,8	10,1
<b>Сума (тис дол. США)</b>	<b>897,8</b>	<b>26545,3</b>	<b>30382,4</b>	<b>56563,0</b>	<b>49391,1</b>

Джерело: складено за [1]

Таблиця 2

## Вибрані товари експорту з України до ПАР, 2019 р.

Найменування продукції	Експорт, вартість, тис дол. США	Питома вага у загальному експорті з України до ПАР, %
молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	2 627,3	5,92
овочі	972,5	2,19
зернові культури	18 671,5	42,07
продукція борошномельно-круп'яної промисловості	1 974,8	4,45
жири та олії тваринного або рослинного походження	15 390,4	34,68
цукор і кондитерські вироби з цукру	123,7	0,28
какао та продукти з нього	63,6	0,14
готові продукти із зерна	707,8	1,59
різні харчові продукти	181,2	0,41
тютюн і промислові замітники тютюну	110,1	0,25
деревина і вироби з деревини	14,4	0,032
папір та картон	76,4	0,17
друкована продукція	45,0	0,10
бавовна	0,1	-
вата	7,4	0,02
текстильні матеріали	0,4	-
одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні	11,8	0,27
взуття	3,0	-
головні убори	0,2	-
вироби з каменю, гіпсу, цементу	0,8	-
цинк і вироби з нього	0,2	-
інші вироби з недорогоцінних металів	204,5	0,46
залізничні локомотиви	14,8	0,033
літальні апарати	60,9	0,14
меблі	93,2	0,21
іграшки	45,4	0,10

Джерело: розраховано та складено за [1]

ваються, зокрема це стосується жирів та олії тваринного та рослинного походження (поставки цих товарів скоротилися протягом 2015–2018 рр.), цукру і кондитерських виробів (максимальні обсяги експорту спостерігалися у 2016 р. та 2018 р.) [1]. Окрім цього, є товари, експорт яких істотно зріс, наприклад продукція борошномельно-круп'яної промисловості демонструє зростання майже у 500 разів, натомість інших – істотно скоротився, наприклад вартість зернових культур, експортованих з України в ПАР у 2012–2013 рр., майже у сім разів вища, ніж у 2019 р. [1].

Отже, попри істотні коливання деяких товарів основною продукцією експорту з України до ПАР є товари харчової промисловості, тобто саме ті товари, які входять до першої позиції топ-експортних товарів з Укра-

їни та в 2019 р. становили 44,2% зовнішнього експорту [1]. Водночас вважаємо, що залежність динаміки міграції та експорту можна пояснити якраз його структурою, адже зростання кількості українців в Африці стимулює зростання попиту на українські продукти харчування. Для підтвердження цієї позиції застосуємо також результати соціологічного дослідження Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків із діаспорою НУ «Львівська політехніка», де респонденти якраз підкреслюють, що за можливості намагаються купувати товари саме українського виробництва [3, с. 197–198]. Водночас результати цього ж дослідження доводять, що специфіка умов працевлаштування для українських іммігрантів у ПАР [3, с. 83–104] сприяє започаткуванню ними власного бізнесу та значному зацікав-

ленню щодо налагодження торговельної співпраці між Україною та Південною Африкою [3, с. 191–196, 199].

**Висновки з проведеного дослідження.** Таким чином, результати проведеного дослідження доводять існування впливу зовнішньої міграції з України до ПАР на зростання експорту українських товарів до Південної Африки, який можемо пояснити, насамперед, товарною структурою

експорту – домінуванням продуктів харчування, на які існує попит серед українських мігрантів у ПАР. Додатковим чинником, що може в подальшому стимулювати зростання торгівлі з України до ПАР, є підприємницька діяльність українських мігрантів у цій країні та велике їх зацікавлення у налагодженні торговельних обмінів між країною походження та країною призначення.

#### Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки : Розпорядження КМУ від 27.12.2017 № 1017-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80>.
3. Українці Південно-Африканської Республіки: суспільство, ідентичність, майбутнє. Результати дослідження / І. Ключковська та ін. URL: [https://miok.lviv.ua/wp-content/uploads/2021/01/research\\_south\\_africa.pdf](https://miok.lviv.ua/wp-content/uploads/2021/01/research_south_africa.pdf)
4. Aleksynska M., Peri G. Isolating the Network Effect of Immigrants on Trade. *IZA Discussion Paper* No. 6941 October 2012. URL: <http://ftp.iza.org/dp6941.pdf>
5. Canavire-Bacarreza G. The Impact of Migration on Foreign Trade: A Developing Country Approach. URL: [https://www.researchgate.net/publication/24112362\\_The\\_Impact\\_of\\_Migration\\_on\\_Foreign\\_Trade\\_A\\_Developing\\_Country\\_Approach](https://www.researchgate.net/publication/24112362_The_Impact_of_Migration_on_Foreign_Trade_A_Developing_Country_Approach)
6. Felbermayr G.J., Jung B. The Pro-Trade Effect of the Brain Drain: Sorting out Confounding Factors. *Economics Letters*. 2009. № 104:2. P. 72–75.
7. Genç M., Gheasi M., Nijkamp P., Poot J. The Impact of Immigration on International Trade: A Meta-Analysis. *IZA Discussion Paper*. 2011. № 6145. URL: <http://ftp.iza.org/dp6145.pdf>
8. Genç M. The Impact of Migration on Trade. *IZA World of Labor*. 2014. № 82. DOI: 10.15185/izawol.82 URL: <https://wol.iza.org/articles/impact-of-migration-on-trade/long#izawol.82-biblStruct-000010>
9. Gould D.M. Immigrant links to the home country: Empirical implications for United States bilateral trade flows. *Review of Economics and Statistics*. 1994. № 76:2. P. 302–316.
10. International Migrant Stock 2019 / UN Department of Economic and Social Affairs Population Division. URL: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimatesmaps.asp?0t0>

#### References:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Pro shvalennya Exportnoi strategii Ukrainy na (“doroznoi karty” strategichnogo rozvytku torgivli) 2017–2021 roky. Rozporyadzennya KМУ vid 27.12.2017, № 1017-p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80>
3. I. Kliuchkovska, O. Pyatkovska, Y. Marusyk, V. Goisan, H. Zhylych, D. Kachur (2021) *Ukrainci Pivdenno-Afrykanskoi Respubliky: suspilstvo, identychnist, majbutne. Resultaty doslidzhennya*. URL: [https://miok.lviv.ua/wp-content/uploads/2021/01/research\\_south\\_africa.pdf](https://miok.lviv.ua/wp-content/uploads/2021/01/research_south_africa.pdf)
4. Aleksynska M., Peri G. (2012) *Isolating the Network Effect of Immigrants on Trade*. IZA Discussion Paper No. 6941 October 2012. URL: <http://ftp.iza.org/dp6941.pdf>
5. Canavire-Bacarreza G. (2006) *The Impact of Migration on Foreign Trade: A Developing Country Approach*. URL: [https://www.researchgate.net/publication/24112362\\_The\\_Impact\\_of\\_Migration\\_on\\_Foreign\\_Trade\\_A\\_Developing\\_Country\\_Approach](https://www.researchgate.net/publication/24112362_The_Impact_of_Migration_on_Foreign_Trade_A_Developing_Country_Approach)
6. Felbermayr G. J., Jung B. (2009) *The Pro-Trade Effect of the Brain Drain: Sorting out Confounding Factors*. *Economics Letters*, 104:2, pp. 72–75.
7. Genç M., Gheasi M., Nijkamp P., Poot J. (2011) *The Impact of Immigration on International Trade: A Meta-Analysis*. IZA Discussion Paper No. 6145 November 2011. URL: <http://ftp.iza.org/dp6145.pdf>
8. Genç M. (2014) *The Impact of Migration on Trade*. IZA World of Labor 2014: 82 doi: 10.15185/izawol.82 URL: <https://wol.iza.org/articles/impact-of-migration-on-trade/long#izawol.82-biblStruct-000010>
9. Gould D.M. (1994) *Immigrant links to the home country: Empirical implications for United States bilateral trade flows*. *Review of Economics and Statistics*, 76:2, pp. 302–316.
10. International Migrant Stock 2019 / UN Department of Economic and Social Affairs Population Division. URL: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimatesmaps.asp?0t0>

E-mail: [o.pyatkovska@gmail.com](mailto:o.pyatkovska@gmail.com)